

potest a voluntate efficaci et perfecta, ex modo tendendi, etsi circa idem bonum versentur. Item facile intelligitur benevolentia naturalis ad Deum, quo ametur Deo aliquod bonum ordinis naturalis, ut, verbi gratia, laus ex sola ejus naturali cognitione profecta, vel quod hoc modo colatur et honoretur ab hominibus, quod objectum, ut ratione naturali regulatum, naturale est, et distinctum ab objecto charitatis infusæ; hoc ergo satis nunc est ad distinctionem hujus amoris, quantum ad defensionem assertionis positæ desiderari potest: nam de distinctione harum dilectionum, si utraque sit super omnia, multo plura dicenda sunt in libro sequenti.

19. *Ad quartam rationem in num. 5.* — Quarta ratio sumebatur ab incommodis. Et imprimis dico nullum esse inconveniens, quod peccator et infidelis, si verum Deum aliquo modo cognoscat, illum etiam amet aliquo affectu benevolentia imperfecto et diminuto. Imo credimus id esse frequentissimum, quia talis amor per se non repugnat cum statu peccati, non est enim amicitia, sed simplex quædam benevolentia, de qua recte potest intelligi illud Matth. 7: *Non omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, etc.* Deinde neque secundum inconveniens in rigore sequitur, scilicet, quod amor Dei super omnia sit etiam naturalis: nam potest dari amor benevolentia supernaturalis, qui non sit super omnia, sed solum affectivus, vel diminutus, ut sequenti capite explicabo, et latius in libro sequenti. Idemque cum proportione verum est in amore naturali, nam ex eo quod imperfectus actus sit possibilis per vires naturæ, non sequitur etiam perfectum esse possibilem. Verumtamen etiam illatio non sit bona, nihilominus credimus consequens esse verum, nimirum, dari posse actum naturalem dilectionis Dei super omnia, ut capite sequenti ostendemus. Unde ad tertium inconveniens negatur sequela, quia propria dispositio ad gratiam est infusa dilectio charitatis, quæ est longe excellentior, non autem naturalis dilectio, quæ intra ordinem benevolentia imperfecta est, hujus autem rationem in cap. 36 reddemus.

CAPUT XXXI.

UTRUM DILIGERE SUPER OMNIA DEUM UT AUCTOREM NATURE SIT ACTUS ITA IN SUBSTANTIA ET ORDINE SUO SUPERNATURALIS, UT EXCEDAT VIRES NATURALES LIBERI ARBITRII CREATI, ET IDEO SINE AUXILIO GRATIÆ ELICI NON POSSIT?

1. *Exponitur questio.* — Hæc questio communiter tractatur solum de amore benevolentia; habet tamen etiam locum in amore concupiscentia Dei; nam quidam, ut refert D. Thom., Quodlib. 1, art. 8, dixerunt posse hominem diligere Deum plusquam seipsum, ac proinde super omnia, amore concupiscentia, licet non benevolentia seu amicitia. Eademque opinionem de Angelis refert idem D. Thom. 1, q. 60, art. 5. Prius vero tractabimus questionem de amore benevolentia, juxta usitatum et difficiliorem magisque necessarium sensum, et in fine pauca de amore concupiscentia addemus. Oportet autem advertere non esse eandem questionem an actus hujus dilectionis naturalis sit, et an possit fieri a libero arbitrio sine gratia, in hoc vel illo statu: nam, ut ex superioribus capitibus constat, aliqui actus sunt ordinis naturalis qui, propter difficultates occurrentes, interdum a libero arbitrio fieri non possunt sine gratia; quam supra vocavimus impossibilitatem moralem seu accidentalem: nam si actus naturalis non sit, tunc erit per se et physice impossibilis libero arbitrio gratia destituto, et hoc est quod in præsentis inquirimus.

2. *Opinio statuens omnem amorem Dei super omnia esse supernaturalem.* — *Prima ratio pro prædicta opinione sumpta ex Aristotele.* — Prima sententia est, hujusmodi actum dilectionis esse in se omnino supernaturalem. Ita videntur sensisse illi Theologi, qui (ut D. Thomas refert) dixerunt etiam Angelum non posse viribus naturalibus diligere Deum super omnia, etiam ut auctorem naturæ; non enim alia ratione moveri potuerunt, nisi quia illum actum tantæ perfectionis esse putaverunt, ut omnem ordinem naturalium rerum excedat; et videtur D. Thom. referre voluisse Alensem in 2 p., q. 30, memb. 1, a. 2, § 2, præsertim ad 2, ubi et de Angelis et de dilectione naturali super omnia loquitur; et pro eadem sententia referunt alii pro prima opinione allegati capite præcedenti; eam tamen præcipue defendit Vasquez disp. 190, per totam, et disp. 195, c. 2 et 3. Fundamentum ejus est,

quia non possunt distingui duæ dilectiones benevolentia Dei super omnia, una supernaturalis, et alia naturalis; sed est certum esse quamdam dilectionem Dei super omnia supernaturalem, et per se infusam, quam charitatem appellamus; ergo nulla est dilectio Dei super omnia naturalis. Major probatur primo eisdem argumentis, quibus capite præcedenti probatur non dari duplicem benevolentiam Dei naturalem et supernaturalem, sed illis jam sibi satisfactum est. Nunc vero specialiter probare oportet illud, *super omnia*, addere actui perfectionem excedentem ordinem et vires naturæ, ac proinde amorem ita perfectum, quocumque modo nitatur in bonitate Dei propter seipsam, non posse esse naturalem. Probatur autem primo ex Aristotele, l. 9 Ethic., c. 8, ubi questionem similem proponit, utrum oporteat seipsum amare maxime, an aliquem alium, et in summa concludit amore honesto studiosum hominem seipsum magis diligere, nam licet studiosus multa faciat in gratiam amicorum, aut patriæ, semper id facit quia sibi honestum est, et ita illo etiam amore seipsum maxime diligit. Et inde sumptum est illud axioma, quod amabilia ad alterum regulantur ex amabilibus ad se, cui consonat illud aliud ex lib. 8 Ethic., c. 2: *Amabile bonum, unicuique autem proprium.* Ex hoc ergo principio colligitur, amare Deum propter seipsum et super omnia, esse supra naturalem inclinationem hominis vel Angeli, quia juxta naturalem inclinationem mensura amoris sumitur ab ipso diligente, ut in unoquoque genere illud amet quod sibi bonum est, vel honestum, vel delectabile, vel utile; ergo impossibile est ut naturaliter inclinetur ad amandum aliquid supra seipsum; ergo talis amor, etiam respectu Dei, excedit vires cujuseumque voluntatis creatæ, quia vires naturales appetitui seu inclinationi naturali commensurantur.

3. *Secunda ratio.* — Secunda ratio sit, quia si amor Dei super omnia naturaliter concipi posset ex cognitione bonitatis Dei, ut auctoris naturæ, etiam proposita bonitate Dei, ut auctoris gratiæ, posset voluntas suis viribus prodiere in actum dilectionis Dei super omnia propter eandem bonitatem, et ita amor etiam perfectissimus charitatis Dei posset viribus naturæ fieri, quod est contra fidem. Probatur sequela, quia quo bonitas Dei proponitur ut excellentior, eo magis movet ad sui amorem. Nec refert quod Dei bonitas, ut est principium gratiæ, proponatur nobis per fidem, et sit supernaturalis; quia si bonitas Dei ad Deum ip-

sum comparetur, non est supernaturalis ipsi, sed maxime connaturalis: si tamen nobiscum conferatur, quacumque ratione spectetur, etiam ut est principium naturalium rerum, infinite superat et excedit humanam naturam: ergo si, hoc non obstante, possumus diligere Deum super omnia dilectione naturali, propter bonitatem ejus inferiori modo (ut ita dicam) spectatam, poterimus etiam naturali dilectione illum diligere propter eandem bonitatem excellentiori modo consideratam, quia hæc major excellentia non retardat affectum, sed potius magis impellit.

4. *Ratio tertia.* — *Quarta.* — Tertia ratio sit, quia sequitur talem actum dilectionis, vel esse sufficientem dispositionem ad gratiam, vel saltem posse esse in homine simul cum peccato mortali: utrumque autem est inconveniens: ergo. Sequela patet, quia si talis actus est naturalis, poterit esse in homine peccatore, vel etiam in infideli qui Deum cognoscat ut auctorem naturæ et summum bonum in illo ordine, quia quilibet actus naturalis potest fieri sine gratia, saltem habituali. Vel ergo talis homo eliciens illum actum per illum justificatur, et sic actus ille erit ultima dispositio ad gratiam, quod dici non potest: vel non justificatur, et sic permanebit homo simul in peccato, et diligens Deum super omnia, quod videtur absurdum; nam amor Dei super omnia est perfecta amicitia ad ipsum; non potest ergo simul esse cum peccato, quod inimicum Deo hominem constituit. Unde addi potest confirmatio, seu quarta ratio, quia sequitur hominem, etiam in statu naturæ lapsæ, posse viribus solius liberi arbitrii diligere super omnia Deum, ut auctorem naturæ, quia ex parte actus non est repugnantia, unde neque ex parte voluntatis est impotentia per se, id est, carentia physice facultatis, seu activitatis; difficultas autem accidentaria ex impedimentis extrinsecis non semper occurrit: ergo poterit homo in hoc statu interdum suis viribus elicere hunc actum, quod non videtur concedendum.

5. *Communis, et vera assertio distinguens amorem Dei super omnia in naturalem et supernaturalem.* — Nihilominus contraria sententia est communis Theologorum: distinguunt enim duplicem dilectionem Dei super omnia, unam Dei ut naturaliter cogniti; alteram Dei ut per fidem revelati; vel unam Dei ut auctoris naturæ, et ultimi finis proportionati naturæ; et aliam Dei ut auctoris gratiæ, et ultimi finis excedentis naturam; et priorem

dicunt esse naturalem, posteriore vero infusam et supernaturalem. Ita docet D. Thomas 1. 2, q. 109, art. 3, et tractando de Angelis, 1 parte, quæst. 60, artic. 5, et Quodlib. 1, artic. 8, et aliis plerisque locis; et sequuntur omnes Thomistæ, Conrad., Cajetan., Medina, et alii, dicto artic. 3; et Soto, lib. 1 de Natur. et Grat., cap. 22; et ex antiquis Theologis eandem distinctionem et doctrinam tradidit Altisiodor., lib. 2 Summ., tract. 1, cap. 4, et Alensis, vel sibi contrarius, vel se magis declarans, secunda parte, quæst. 31, memb. 3, et latius quæst. 91, memb. 1, artic. 1, ad septimum; Bonavent., in 2, distinct. 3, art. 3, quæst. 1, ad 3; et Richard., ibi, artic. 7, quæstione 1, in corpore et ad 1, et dist. 28, art. 1, quæst. 1; et idem tenent Scotus in 1, dist. 17, q. 2, et in 2, dist. 28, q. 1, et communiter alii Scholastici, quos capite sequenti referemus, quia non solum dicunt hunc amorem esse naturalem, sed etiam elici posse sine auxilio gratiæ ab homine in natura lapsa. Eandem sententiam late docet Antonin., 4 part., titulo 6, capitulo 3, § secundo, tertio et quarto; Abulensis, capitulo decimo nono Matthæi, quæstione 177. Et hanc sententiam veram existimo: nam licet a Patribus non tradatur, non est tamen illis contraria, ut capite præcedenti tactum est, et colligi potest ex Bulla supra citata Pii V, quatenus ab oppugnatione Baii defendit distinctionem duplicis amoris Dei, naturalis et supernaturalis. Nam licet ibi non addatur particula *super omnia*, nihilominus Baius præcipue in hoc amore illam distinctionem reprobabat; ideo enim dicebat hunc amorem Dei naturalem non defendi sine injuria crucis Christi. Deinde, quoties Patres dicunt amorem charitatis esse consentaneum naturali inclinationi voluntatis, quia natura sua est propensa ad Dei amorem, indicant prædictam distinctionem, et esse aliquem amorem Dei metaphoricum, innatum ipsi voluntati per naturale pondus ad Deum, et consequenter esse aliquem amorem elicatum Dei naturalem, et commensuratum huic appetitui innato voluntatis: nam cum voluntas sit universalis appetitus perfectus et vitalis, potest per actum elicatum naturalem amare quidquid metaphorice amat per naturalem inclinationem.

6. *Probaturs primo.* — Et hinc ulterius infertur hunc actum naturalem amoris Dei esse posse super omnia, quia est conformis et quasi adæquatus naturali appetitui voluntatis; sed naturalis appetitus, seu pondus voluntatis ad

Deum super omnia tendit; ergo et actus ipse naturalis dilectionis. Et hoc discursu sæpe utitur D. Thom. in eitis locis, 2. 2, quæst. 26, art. 4, ubi minorem propositionem ostendit, tum ex rectitudine naturalis inclinationis, nam cum sit data ab auctore naturæ, esse debet optimo modo instituta; tum etiam exemplo, quia manus movetur naturaliter ad defendendum caput, etiam cum periculo suo; ergo signum est inclinari magis ad universale bonum totius quam ad proprium; ergo cum Deus sit universale bonum, voluntas magis inclinatur ad illud quam ad reliqua. Scoto vero et aliis non placet illud exemplum, quia ille motus manus non est ex impetu naturæ, sed ex motu voluntatis vel appetitus media phantasia. Sed hoc non ignoravit D. Thomas; tamen quia illa motio valde naturalis est, inde recte intulit illam esse secundum inclinationem partis ad bonum totius. Atque hac ratione dicitur amor charitatis esse consentaneus naturæ, quia non destruit inclinationem ejus, quod faceret (ut notavit Alens.) si natura inclinaret ad diligendum se plusquam Deum, et charitas ad diligendum Deum plusquam se. Non ergo ita est, sed utraque est ad Deum super omnia, et in hoc est charitas conformis naturæ, quamvis altiori modo illam elevet ac perficiat. Et hac ratione dixit Basilius, in regulis fusius disputatis, interrogat. 2, in natura esse vim insitam, quæ in seipsa amandi necessitudinis initia continet. Et inde etiam infert Bernardus, in lib. de Diligendo Deum, inexcusabilem esse omnem infidelem, si non diligit Deum ex toto corde, quia *clamat innata et nota rationi justitia, quia ex toto se illum diligere debet, cui se totum debere non ignorat.*

7. *Probaturs secundo.* — In quibus verbis alia ratio communis in hac materia indicatur, quia præceptum diligendi Deum super omnia est præceptum morale, pertinens ad legem naturæ; ergo actus ille, de quo datur tale præceptum, naturalis est, quia lex naturalis non datur de supernaturalibus actibus. Neque locum habet communis responsio, ut actus præcipiatur, satis esse ut sit possibilis per gratiam, quia quod per amicos possumus simpliciter possumus. Hæc, inquam, responsio non recte in præsentem accommodatur, quia nondum inquirimus quibus viribus possit fieri talis actus, sed ejus ordinis et naturæ ipse sit. Sic autem evidens est naturalia præcepta non dari de actibus excedentibus naturæ ordinem et physicam virtutem (ut ita rem declarem) naturalium potentiarum, quia lumen naturale nihil

de his actibus assequi potest, nec de illis aliquid dictare, præcepta autem naturalia sunt ex dictamine rationis naturalis.

8. *Alteræ resolutio.* — Sed forte quis dicat rationem naturalem dupliciter considerari, scilicet, vel per conformitatem ad puram naturam rationalem, vel per conformitatem ad naturam rationalem elevatam per gratiam; præceptum autem hoc non esse naturale priori modo, sed tantum posteriori, id est, non dictari per naturam fundatam in solo lumine naturali intellectus, sed per rationem, ut elevatam et illustratam lumine fidei. Sed hæc doctrina, quatenus negat esse hoc præceptum naturale, etiam per comparisonem ad puram naturam rationalem, est contra communem sententiam Theologorum, et contra sententias Patrum, quas adduximus, et sine dubio est falsa; tum quia incredibile est hominem, vel Angelum in pura sua natura creatum, non fuisse habituros præceptum diligendi Deum propter se et supra seipsum, quia hic amor est debitus Deo, et ratione suæ eminentissimæ bonitatis, et ratione creationis, præsertim quia nos fecit ad imaginem et similitudinem suam; tum etiam quia hoc præceptum est fundamentum omnium præceptorum Decalogi, et maxime necessarium ad instituendam moralem vitam honestam; at præcepta Decalogi continent legem mere naturalem, etiam per comparisonem ad puram naturam rationalem, ut est indubitatum apud omnes, et fere per se notum; ergo etiam præceptum diligendi Deum super omnia est naturale ejusdem ordinis. Consequentia optima est, quia alias in pura natura, ablato illo fundamento, non subsisterent alia præcepta. Major item facile probari potest, quia, sicut præcepta secundæ tabulæ Decalogi fundantur in amore Dei, ita præcepta primæ tabulæ fundantur in amore Dei. Deinde ipse amor proximi, et præceptum ejus, in amore Dei fundatur; imo in ipsismet præceptis moralibus amor Dei imbibitur. Ideo enim transgressionem talium præceptorum sunt peccata mortalia, quia Dei amorem excludunt. Unde si in pura natura non esset præceptum dilectionis Dei super omnia, nullum esset peccatum mortale, præsertim contra proximum, quia nec contineret odium Dei, neque a Deo averteret. Et ideo etiam dixi sine præcepto dilectionis Dei non posse moralem vitam recte institui, quia non possent cætera præcepta moralia habere integram et perfectam vim obligandi; hæc autem omnia valde sunt contraria ipsi naturæ rationali, secundum se ac

pure sumptæ; ergo e contrario fatendum est aliquam dilectionem Dei super omnia esse de præcepto legis mere naturalis, ac proinde aliquam talem dilectionem esse actum naturalem.

9. *Pro tertia ratione formanda exponitur particula super omnia.* — *Prima expositio.* — Ultimo, ut rem ipsam et rationem magis a priori explicemus, declarare oportet quid significet illa particula, *super omnia*, vel quid addat amori benevolentiae Dei minus perfecto. Nam cum ostensum sit amorem benevolentiae Dei ex vi hujus præcise rationis non esse supernaturalem actum, si illud quod addit particula, *super omnia*, non est aliquid supernaturalis ordinis, profecto non est cur talis amor naturalis esse non possit. Particulam ergo illam, *super omnia*, declaravi quantum valui in tom. 4 de Pœnitentia, disput. 3, sect. 9, et disput. 4, sect. 4, et quæ ibi de contritione diximus, ad amorem cum proportionem applicari possunt. Potest ergo dici vel cogitari amorem Dei dici super omnia, ratione intensionis, quia est maxima, vel respectu conatus possibilis voluntati, sicut de contritione opinatus est Adrianus, vel respectu cujuscumque amoris creaturæ, sicut de eadem contritione Bonaventura, Petrus Soto, et alii opinati sunt. Verumtamen, si intelligatur hoc esse necessarium ad amorem super omnia, falsa est sententia, quia verus amor Dei etiam ex charitate neque excessum in intensione, neque certum aliquem gradum intensionis requirit, vel ex natura sua, vel ex obligatione alicujus præcepti, ut ibi late probavi. Deinde, quia hæc intensio, licet necessaria non sit amori ut sit super omnia, non tamen illi repugnat, ut per se constat, etiam tunc non extrahit actum ab ordine suo, quia non est altioris ordinis intensio actus quam entitas ejus. Quapropter licet daremus amorem constitui super omnia per gradum intensionis, sive absolutum, sive comparatum, non inde fieret ut dilectio sit supernaturalis actus, quia illa intensio, ut dixi, esset ejusdem ordinis cum substantia actus, et voluntas posset totum suum conatum ad illam adhibere, vel in amore aliarum rerum minorem conatum apponere.

10. *Secunda expositio.* — *Non placet.* — Alio ergo modo communiter explicatur illa particula, ut denotet excessum amoris non intensivum, sed appetitivum, ut vocant, id est, ut Deus ametur tanquam bonum, quod in majori pretio et æstimatione habetur, quam cætera omnia quæ amantur. Quæ expositio, genera-

tim sumpta et recte intellecta, vera est. Oportet tamen exponere quando amor censeatur tendere in Deum cum illo pretio et æstimatione. Videtur enim non posse haberi ille modus amoris super omnia, sine actuali consideratione intellectus conferentis bonum divinum cum aliis, et præponentis illud cæteris, idque offerentis voluntati tanquam diligibilis reliquis, et consequenter ex parte etiam voluntatis necessarium esse ad amorem super omnia, ut voluntas actu feratur in Deum, ut comparatum ad reliqua bona, proponendo illum cæteris omnibus præferre, et quodlibet malum pati ne ab illo separetur. Sed licet hic modus amandi non sit impossibilis, imo possit esse utilis ad exercendum et perficiendum amorem, nihilominus affirmari non potest esse necessarium ad amorem super omnia. Quia nullum nobis datum est præceptum faciendi huiusmodi comparationem, neque ex natura rei est necessaria, quia unusquisque actus vel habitus potest perfecte tendere in objectum suum absolute et simpliciter propositum. Imo sæpe talis consideratio et collatio potest avertere voluntatem, et ideo interdum est cavenda propter periculum, ut in dicto loco de Pœnitentia latius dixi. In præsentem vero addo, etiamsi in dilectione super omnia Dei, ut auctoris naturæ, illa comparatio expresse fiat intra terminos naturalis cognitionis, inde etiam non elevari actum ad ordinem supernaturalium actuum, quia licet illa comparatio explicite non sit necessaria, virtute includitur in amore super omnia modo statim explicando, et ideo illud explicitum non addit aliquid supernaturale supra implicitum. Item quia ex vi naturalis rationis comparatio illa fieri potest, vel ad omnia bona creata, quæ naturaliter cognosci possunt, vel ad mala illi amori contraria, et hoc satis est ad naturalem amorem super omnia Dei, ut est finis naturæ; ergo etiam sic explicando particulam, *super omnia*, nihil supernaturale additur actui amoris.

11. *Tertia expositio.* — *Esto admittatur, non obstat assertioni.* — Est ergo tertia expositio, ut amor Dei dicatur super omnia appretiative, quando amor tendit in Deum propter solam bonitatem ejus, complacendo in illa ex solo affectu ad eundem Deum, quia cum bonitas illa superet omnia bona, si in illa sola nitamur ad amandum Deum et complacendum in illo, eo ipso talis amor est super omnia ex vi sui objecti formalis. Sicut assensus fidei propter auctoritatem Dei, eo ipso est supra omne credibile ex vi objecti, et adoratio Dei

propter excellentiam ejus supra omne adorabile ex vi objecti, licet actuales comparationes non fiant. Qua explicatione admissa, etiam particula, *super omnia*, potest non addere aliquid supernaturale, nam etiam bonitas Dei, ut auctoris naturæ, et ut relucet per creaturas, est excellens quædam bonitas de se sufficiens ad firmandum affectum in Deum supra omne amabile præter ipsum, vel ipsi repugnans; amor autem naturalis Dei fundatur in bonitate Dei sic spectata, quæ sub tali ratione sub naturali objecto adæquato voluntatis continetur; ergo modus ille, super omnia, non magis est supernaturalis quam sit ratio illa motiva seu objectiva amandi Deum propter se, et complacendi in ipso.

12. *Expenditur dicta expositio, et ostenditur nec omnem amorem benevolentiae esse super omnia.* — Verumtamen in illa explicatione superest scrupulus, quia ille modus complacendi in bonitate, et de bonitate Dei, invenitur in amore benevolentiae Dei, qui non est super omnia. Unde duplex solet distingui, et merito, amor Dei; unus affectivus tantum, quo voluntas complacet in Deo propter suam infinitam bonitatem et perfectionem, vultque et gaudet tantam bonitatem inesse Deo; non tamen extenditur hic amor ad omnia quæ amanda sunt Deo, et propter Deum. Alius est amor qui obedientialis dicitur, quia non solum vult Deo bonum quod in se habet, sed etiam vult Deo placere in omnibus, et consequenter vel formaliter vel virtute fugit quidquid divinæ bonitati, voluntati, aut honori contrarium est. Primus ergo amor revera est benevolentia ad Deum, quia vult Deo bonum propter se; est etiam aliquo modo summus amor, utique objective, ut aiunt, quia vult Deo summam quamdam bonitatem, et ita dici etiam potest aliquo modo super omnia, quatenus nullus potest esse amor benevolentiae, qui rei amatæ tantam vel talem bonitatem velit, et ita homo per illum amorem vult Deo majorem bonitatem quam cæteris rebus. Et nihilominus amor ille non est simpliciter super omnia, quia potest esse simul cum peccato mortali; imo etiam cum actuali affectu contrario Deo et amicitiae ejus. Et ideo licet ille amor sit benevolentiae, non potest dici amor amicitiae, quia per se non excludit neque vitare facit omnem offensam rei amatæ, quod ad amicitiam spectat.

13. *Quis sit proprie amor Dei super omnia.* — Igitur amor super omnia Dei esse debet amor obedientialis, quo voluntas velit Deo non solum bonitatem quam in se habet, sed

etiam propter illam velit Deo placere in omnibus, et fugere omnia contraria, solum ut ei complacatur; nam hic amor imprimis nititur in summa Dei bonitate propter seipsam, et ita ex hac parte est summus. Deinde complectitur omne bonum divinum, non solum intrinsecum, sed etiam extrinsecum, et ex hac parte est etiam super omnia, videlicet, quæ possint Deo displicere, aut ab illo quacumque ratione avertere. Denique de se est amor amicitiae, quia perfecte unit voluntatem amantis voluntati Dei, et de se excludit omnem Dei offensam, saltem gravem, quod ad amicitiam necessarium est et sufficit. Et hac ratione talis amor habet repugnantiam cum actuali affectu peccati, et includit formalem vel virtuales voluntatem servandi mandata, juxta verbum Christi, Joan. 14: *Qui diligit me mandata mea servabit, cum similibus*; unde etiam ad hunc amorem super omnia necessarium est ut sit per absolutum decretum, seu propositum voluntatis, quod explicatur hac voce: *Volo Deo omne bonum ejus, seu illi placere in omnibus, quia sola velleitas vix meretur nomen amoris, præsertim ubi actus perfectus est in potestate voluntatis.* Sic ergo satis explicatum est quid sit amorem esse super omnia, seu quid per particulam illam importetur.

14. *Ex proxima veraque expositione quousque ratio tertia formari debeat pro assertioni.* — Ex hac vero declaratione, non minus concluditur ratio intenta quam ex aliis, si advertamus illam particulam, *super omnia*, non esse cum æqualitate accipiendam in amore infuso, et naturali, sed cum proportione; nam in utraque includit omnia quæ repugnant tali dilectioni; tamen respectu dilectionis naturalis omnia illa continentur in naturali ordine; supernaturalis autem dilectio includit absolute omnia, cujuscumque ordinis sint. Quod declaratur in hunc modum, quia dilectio naturalis Dei super omnia includit voluntatem servandi omnia præcepta, non simpliciter, sed naturalis ordinis, et consequenter de se tantum vult vitare omnia mala contraria his præceptis, quia illa sola naturaliter apprehendi possunt, ut amori Dei contraria; at vero dilectio supernaturalis includit voluntatem servandi omnia præcepta, etiam supernaturalia, et ita universaliter est super omnia. Deo ejusve voluntati contraria. Hinc ergo intelligitur particulam, *super omnia*, ut pertinet ad naturalem dilectionem, non includere aliquid excedens ordinem rerum naturalium, nec superans vires, seu potentiam physicam liberi arbitrii creati, quia totum hoc,

scilicet, servare omnia præcepta naturalis ordinis, et nihil in toto naturali ordine amare, quod a Deo possit avertere, hoc, inquam, totum naturalis ordinis est, et de se potest cadere sub absolutum propositum voluntatis creatæ, si alia impedimenta extrinseca non obsistant; ergo talis amor simpliciter naturalis esse potest.

15. *Primum corollarium.* — *Amor amicitiae naturalis est super omnia secundum quid, supernaturalis autem simpliciter.* — Hinc vero obiter intelligitur hanc dilectionem super omnia, quæ tantum naturalis est, comparata ad dilectionem charitatis, non simpliciter (ut ita dicam) esse super omnia, sed secundum quid, quia cum sit inferioris ordinis, non extenditur ad ea quæ sunt superioris ordinis, sed tantum ad ea quæ sunt ordinis naturalis. Amor autem infusus, cum sit superioris ordinis, complectitur omnia, etiam quæ sunt naturalis ordinis, quatenus possunt a Deo quocumque modo avertere, vel ad ipsum ordinari, et in hoc sensu dico hunc amorem esse super omnia simpliciter, illum vero secundum quid. Quod est in hac materia valde notandum, quia hinc expediuntur facile multa quæ in objectionibus tanguntur, ut statim videbimus.

16. *Secundum corollarium.* — *Angelus et homo, in statu integræ naturæ, possent illum amorem naturalem naturaliter elicere.* — *Improbatur vero quoad dæmones.* — Ex dictis etiam concluditur tam Angelum, in sua pura natura, quam hominem, in statu innocentiae et integræ naturæ, potuisse viribus liberi arbitrii sine auxilio gratiæ hunc actum dilectionis Dei naturalis elicere, cum omni perfectione illi ex natura sua debita. De Angelis id docet D. Thom. 1 p., q. 60, art. 5, in corpore, et specialiter explicat ad 4, et eum sequuntur ibi fere omnes expositores, et communiter Theologi in 2, dist. 3 et 4; Altisiod., lib. 2 Sum., tract. 1, cap. 4 et 6; Alens., 2 p., q. 31, memb. 2. Et ratio est clara ex dictis, quia actus ille connaturalis est Angelo, et ipse habet naturalem propensionem ad illum, et sufficientem virtutem physicam ad eliciendum illum, ut causam proximam principalem, quæ omnia constant ex dictis. At vero in Angelo, ex natura rei, nullum erat extrinsecum impedimentum, neque etiam intrinsecum, quod exercitium et usum talis actus redderet difficilem, nedum moraliter impossibilem; quia Angelus neque habet internum bellum concupiscentiæ, neque aliæ difficultates quæ occurrunt hominibus in Angelis locum habent; ergo ex nullo capite est illi necessarium